

**Tarımsal Ekonomi ve Politika
Geliştirme Enstitüsü**

Ürün Raporu ARICILIK 2021

**TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME
ENSTİTÜSÜ
TEPGE**

**Ürün Raporu
ARICILIK
2021**

Hazırlayan

Volkan BURUCU
Ziraat Yüksek Mühendisi
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü

TEPGE YAYIN NO: 330
ISBN: 978-605-7599-63-6

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

MART/2021

İletişim:
Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı, 06800,
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833
Faks: 0312 287 5854

Bu rapor TEPGE'nin izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz. Raporun bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazara aittir.

Kapak sayfasında kullanılan fotoğraf Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen
“ 2018 yılı Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması ” na aittir.
(<http://www.tarimormaninsan.com/img/10-tarim-ve-insan-fotograf-yarismasi/genel/400/birincilik-odulu-mehmet-yikilmazsoy.jpg>)

İÇİNDEKİLER

1. Giriş.....	1
2. Dünyada Durum	1
2.1. Dünya Kovan Varlığı	2
2.2. Dünya Bal Üretimi	3
2.3. Dünya Kovan Başına Bal Üretimi.....	4
2.4. Dünya Balmumu Üretimi	4
2.5. Dünya Bal İthalatı	5
2.6. Dünya Bal İhracatı.....	6
2.7. Dünya Balmumu İthalatı	7
2.8. Dünya Balmumu İhracatı	7
3. Türkiye’de Durum.....	8
3.1. Türkiye Kovan Varlığı	9
3.2. Türkiye Bal Üretimi	10
3.3. Türkiye Balmumu Üretimi	11
3.4. Türkiye Bal İthalat ve İhracatı.....	12
3.5. Türkiye Bal Fiyatları	13
4. Sektöre Yönelik Öneriler.....	14
Ek Tablolar	16
Kaynaklar	30

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.	Dünya kovan varlığı (bin adet)	2
Tablo 2.	Dünya bal üretimi (ton).....	3
Tablo 3.	Dünya balmumu üretimi (ton).....	4
Tablo 4.	Dünya bal ithalatı (ton)	5
Tablo 5.	Dünya bal ihracatı (ton)	6
Tablo 6.	Dünya balmumu ithalat (ton)	7
Tablo 7.	Dünya balmumu ihracatı (ton)	7
Tablo 8.	Türkiye'de genel durum	8
Tablo 9.	Türkiye kovan varlığı (adet)	9
Tablo 10.	Türkiye illere göre bal üretimi (ton)	10
Tablo 11.	Türkiye illere göre balmumu üretimi (ton)	11
Tablo 12.	Türkiye bal ithalat ve ihracatı	12
Tablo 13.	2020 yılı ülkelere göre bal ihracatı (kg).....	13
Tablo 14.	Türkiye bal fiyatları (TL/kg).....	13
Tablo 15.	Bal girdi pariteleri	13
Ek Tablo 1.	Dünya kovanı sayısı (bin adet)	16
Ek Tablo 2.	Dünya bal üretimi (ton)	17
Ek Tablo 3.	Dünya balmumu üretimi (ton)	18
Ek Tablo 4.	Dünya bal ithalatı (ton).....	19
Ek Tablo 5.	Dünya bal ihracatı (ton).....	20
Ek Tablo 6.	Dünya balmumu ithalatı (ton).....	21
Ek Tablo 7.	Dünya balmumu ihracatı (ton).....	22
Ek Tablo 8.	Türkiye yıllara göre arıcılık durumu	23
Ek Tablo 9.	2020 yılı Türkiye illere göre arıcılık durumu	24
Ek Tablo 10.	Türkiye tüketici bal fiyatları (TL/kg)	26
Ek Tablo 11.	Türkiye üretici fiyatları (TL/kg).....	26
Ek Tablo 12.	2020 yılı İBBS-1'e göre Türkiye'de arıcılık durumu	27
Ek Tablo 13.	Türkiye yıllara göre petek bal ihracatı (ton).....	28
Ek Tablo 14.	Türkiye yıllara göre süzme bal ihracatı (ton)	29

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Bal ve arıcılık.....	1
Şekil 2. Dünya kovan varlığı (bin adet)	2
Şekil 3. 2019 yılı ülkelere göre kovan varlığı	2
Şekil 4. Dünya bal üretimi (bin ton)	3
Şekil 5. 2019 yılı ülkelere göre bal üretimi (%).....	3
Şekil 6. Dünya bal verimi (kg/kovan)	4
Şekil 7. Dünya bal ithalatı (ton).....	5
Şekil 8. 2019 yılı ülkelere göre dünya bal ithalatı	5
Şekil 9. Dünya bal ihracatı (ton)	6
Şekil 10. 2019 yılı ülkelere göre dünya bal ihracatı.....	6
Şekil 11. Türkiye Bal Üretimi (ton)	7
Şekil 12. Türkiye Kovan Sayısı (adet)	7
Şekil 13. 2020 yılı İBBS-1'e göre Türkiye kovan varlığı (%)	8
Şekil 14. 2020 yılı İBBS-1'e göre Türkiye bal üretimi (%)	9
Şekil 15. 2020 yılı İBBS-1'e göre Türkiye balmumu üretimi (%)	10
Şekil 16. Yıllara göre Türkiye bal ihracatı (kg)	11

1. Giriş

Arıcılık günümüzde çeşitli arı ürünlerinin üretilmesi amacıyla nebati kaynakları, arıyı, teknik bilgiyi ve işgücünü bir arada kullanan sosyo-ekonomik bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır. İnsanların gerek ticari gerekse hobi amacıyla yaptığı arıcılık bal arılarının yönetilmesiyle aynı zamanda tozlaşmaya sağladığı katkılar ile doğanın sürekliliğini sağlama noktasında da önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Faaliyet sonucunda elde edilen arı ürünleri; gıda, tarım, ilaç, kozmetik, boya ve daha birçok farklı alanda kullanılmaktadır.

Sağlıklı yaşam kavramı ile birlikte vücudun ihtiyacı olan enerji ve besin öğelerinin doğal kaynaklardan sağlanması eğilimi arıcılık faaliyetinin de gelişmesinde ve değer kazanmasında önemli bir etmen olmuştur. Bal ve diğer arı ürünlerinin sağlıklı ve hastalıklara karşı dirençli bireyler yetişmesinde faydaları büyüktür. İçerdikleri vitamin, mineral ve enzimlerden dolayı antibakteriyel, antimikrobiyel, antiviral ve antiparaziter işlevleri bulunmaktadır (TKDK, 2016).

Bal arıları; bal, balmumu, arı sütü, arı zehiri, polen ve propolis gibi insan sağlığı ve beslenmesi yönünden son derece değerli ürünleri üretmesi ve toplaması yanında doğal ve tarımı yapılan bitkilerde sağladığı tozlaşma hizmetleri ile de doğal denge ve tarımsal üretimde hayati öneme sahiptirler (TOB, 2016).

Tüm bu faydaların yanında, arıcılık kısa sürede gelir getirmesi, küçük bir sermaye ile yapılabilmesi ve arazi varlığına bağlı olmaması gibi özellikleriyle tarımsal faaliyetler içinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

2. Dünyada Durum

Yaban hayatı içerisinde yer alan arılar artan nüfusun gıda ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bal üretiminde direk olarak kullanılırken, tozlaşma kabiliyetleri nedeniyle de dolaylı olarak kullanılmakta ve dünya genelinde evcil çiftlik hayvanı olarak değerlendirilerek yetiştirilmektedir (TEPGE, 2020).

Günümüzde arıcılık, tüm dünyada yaygın şekilde yapılan tarımsal faaliyetlerden birisidir. 2019 yılında dünyada üretilen balın yaklaşık %34'ü ticarete konu olmuş olup, toplam ihracatın %90'ı yaklaşık 20 bal üreticisi ülke tarafından gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Bal ve arıcılık

2.1. Dünya Kovan Varlığı

Günümüzde yaygın olarak yürütülen tarımsal faaliyetlerden birisi olan arıcılık gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeler açısından önem arz etmektedir. Dünyadaki kovan sayısı 2019 yılında bir önceki yıla göre %0,6 oranında artarak 90,1 milyon adet olmuştur.

2019 yılı verilerine göre dünya toplam kovan miktarında ilk sırada yer alan Hindistan 12,3 milyon kovan ile %13,6'lık paya sahiptir. 9,1 milyon kovan ile %10,1 paya sahip olan Çin ikinci sırada ve 8,1 milyon kovan ile %9,0 paya sahip olan Türkiye ise üçüncü sırada yer almaktadır. Toplam kovan sayılarında 2019 yılında bir önceki yıla oranla Hindistan'da %0,7, Çin'de %0,2 ve Türkiye'de %0,2 oranında artış yaşanmıştır.

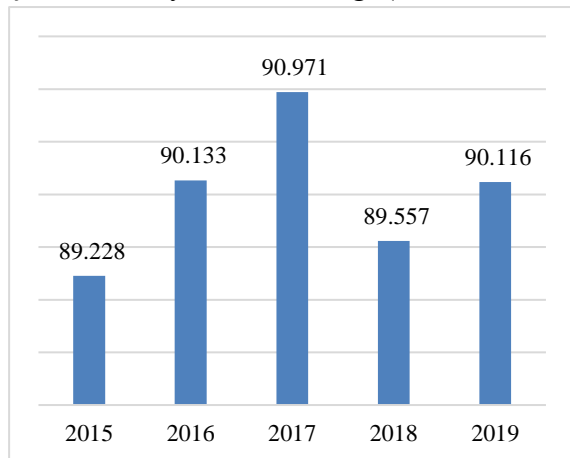
Tablo 1. Dünya kovan varlığı (bin adet)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	11.929	11.985	12.077	12.162	12.247
Çin	8.999	9.032	9.042	9.067	9.088
Türkiye*	7.748	7.900	7.991	8.108	8.128
İran	7.394	6.978	7.200	7.358	7.517
Etiyopya	5.916	6.189	6.091	6.083	6.220
Rusya	3.474	3.425	3.317	3.182	3.094
Arjantin	2.955	2.982	2.976	2.980	2.985
Tanzanya	2.929	2.947	2.952	2.968	2.984
ABD	2.660	2.775	2.684	2.828	2.812
Meksika	2.018	1.859	1.854	2.172	2.158
Diğer	33.206	34.061	34.787	32.649	32.883
Dünya	89.228	90.133	90.971	89.557	90.116

Kaynak: Ek tablo 1, *TÜİK, 2021

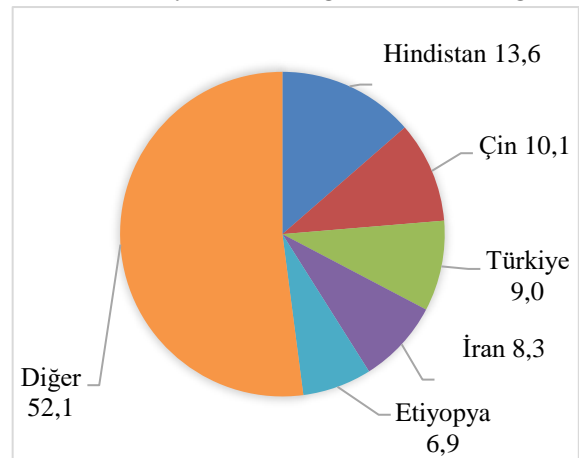
2019 yılında Asya 43,6 milyon kovan ile dünya kovan sayılarında %48,4 payı ile birinci sırada yer alırken, %19,3 paya sahip Afrika 17,4 milyon kovan ile ikinci, %18,0 paya sahip AB İse 16,2 milyon kovan ile üçüncü sırada yer almaktadır. Kovan sayılarında 2019 yılında bir önceki yıla oranla Asya'da %0,9, AB'de %1,26 artış yaşanırken, Afrika'da ise %0,7 oranında azalış yaşanmıştır.

Şekil 2. Dünya kovan varlığı (bin adet)

Kaynak: Ek tablo 1

Şekil 3. 2019 yılı ülkelere göre kovan varlığı (%)

Kaynak: Ek tablo 1

2.2. Dünya Bal Üretimi

2019 yılında dünyada yaklaşık 1,9 milyon ton bal üretimi gerçekleştirilmiştir. Bal üretim miktarı 2019 yılında bir önceki yıla oranla %1,6 oranında azalış göstermiştir (Şekil 4). Bu düşüşte dünya kovan sayılarının yükselmesine karşın kovan başına üretilen bal miktarında yaşanan düşüş etkili olmuştur.

2019 yılı dünya bal üretiminde %24,0'lık paya sahip olan Çin, 444 bin ton üretimi ile ilk sırada yer alırken, bal üretiminde %6,2'lik paya sahip Türkiye 114 bin ton ile ikinci, %4,3'lük pay ile Kanada ise 80 bin ton üretimi ile üçüncü sırada yer almaktadır (Şekil 5). Dünya bal üretiminde 2019 yılında 2015 yılına göre %1,6 artış yaşanmıştır. Bu beş yıllık dönemde başlıca üretici ülkeler arasında Arjantin bal üretiminde %50,1 oranında artış yaşamıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Dünya bal üretimi (ton)

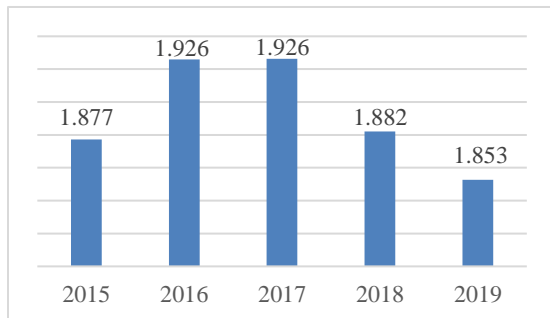
Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Çin	473.000	555.000	542.500	446.900	444.100
Türkiye*	112.817	110.584	119.216	112.585	114.067
Kanada	92.011	94.578	96.012	94.996	80.345
Arjantin	52.600	68.123	76.379	79.468	78.927
İran	72.866	67.783	70.528	75.835	75.463
ABD	71.008	73.429	67.596	69.857	71.179
Ukrayna	63.615	59.294	66.231	71.279	69.937
Hindistan	62.599	65.090	66.635	67.612	67.141
Rusya	67.736	69.764	65.167	65.006	63.526
Meksika	61.881	55.358	51.066	64.253	61.986
Diğer	658.196	665.576	731.620	695.587	707.723
Dünya	1.877.235	1.926.018	1.926.289	1.882.001	1.852.598

Kaynak: Ek tablo 2, *TÜİK, 2021

2019 yılında bir önceki yıla oranla üretim miktarı Çin'de %6,1 ve Kanada'da %15,4 oranında azalırken, Türkiye'de %1,3 oranında artmıştır. Çin'in de etkisiyle Asya kıtasının bal üretimindeki payı fazla olup, bal üretiminde Asya kıtasal bazda lider konumda bulunmaktadır.

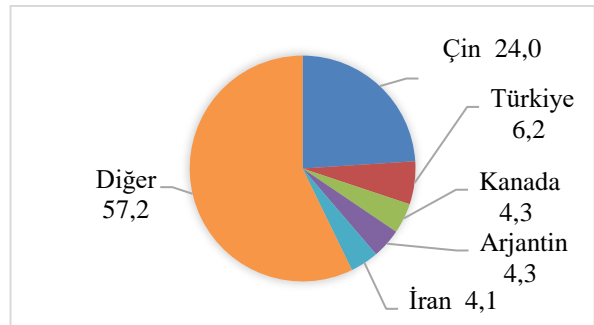
Dünya kovan varlığında %13,6'lık payla ilk sıraya sahip olan Hindistan 2019 yılı bal üretiminde 67 bin tonluk üretim ile sekizinci sırada yer almıştır. Hindistan'ın kovan sayısında lider konumda olmasına karşın bal üretimini aynı oranda gerçekleştirememesi kovan başına bal veriminin düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil 4. Dünya bal üretimi (bin ton)

Kaynak: Ek tablo 2

Şekil 5. 2019 yılı ülkelere göre bal üretimi (%)

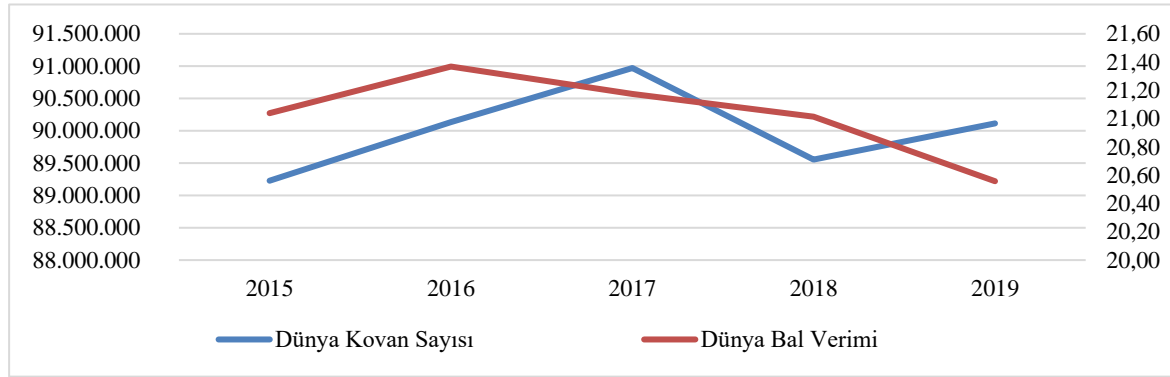

Kaynak: Ek tablo 2

2.3. Dünya Kovan Başına Bal Verimi

2019 yılında dünyada kovan başına verim yaklaşık olarak 20,7 kg olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılı dünya bal verimi bir önceki yıla oranla %2,2 azalış göstermiştir. Dünya kovan sayısında lider konumda olan Hindistan'ın kovan başına bal verimi 5,5 kg iken, ikinci sırada yer alan Çin'in bal verimi 48,9 kg ve üçüncü sırada yer alan Türkiye'nin bal verimi 14,0 kg olarak gerçekleşmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Dünya bal verimi (kg/kovan)*

* FAO verileri kullanılarak hesaplanmıştır

2019 yılında koloni başına bal verimi bir önceki yıla göre Hindistan'da %1,4 oranında, Çin'de %0,9 oranında azalırken, Türkiye'de bal veriminde %1,1 oranında artış yaşanmıştır.

Türkiye'de arıcılık potansiyelinin tam olarak kullanılamamasının yanında yürütülen faaliyette karşılaşılan bazı sorunlar bal veriminin düşük kalmasının başlıca sebepleri arasında gösterilebilir.

2.4. Dünya Balmumu Üretimi

Arıcılığın yanı sıra metal sanayi, kozmetik sanayi, tekstil sanayi, ilaç yapımı, mum yapımı ve daha birçok alanda kullanılan balmumu üretiminde Türkiye ilk beş ülke içerisinde yer almaktadır. Yıllar itibariyle balmumu üretimi incelendiğinde, 2019 yılında bir önceki yıla oranla balmumu üretim miktarının Hindistan'da %0,3 oranında azaldığı, Etiyopya'da %1,7, Arjantin'de %0,4, Türkiye'de ise %1,5 oranında arttığı görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Dünya balmumu üretimi (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	23.956	24.920	25.525	25.770	25.691
Etiyopya	5.482	5.504	5.599	5.694	5.790
Arjantin	4.914	4.875	4.894	4.914	4.933
Türkiye*	4.689	4.857	4.745	4.665	4.737
Kore Cumhuriyeti	3.925	4.310	3.449	3.286	3.795
Kenya	2.524	2.520	2.522	2.524	2.526
Angola	2.312	2.309	2.310	2.312	2.313
Tanzanya	1.872	1.874	1.879	1.884	1.889
Brezilya	1.731	1.742	1.738	1.745	1.751
Meksika	1.439	1.844	1.618	1.684	1.650
Diğer	14.547	14.599	14.466	10.939	11.024
Dünya	67.391	69.354	68.745	65.417	66.099

Kaynak: Ek tablo 3, *TÜİK, 2021

Dünya toplam balmumu üretimi 2019 yılında bir önceki yıla oranla %1,0 artış göstermiştir. 2019 yılında dünyada toplam 66 bin ton civarında balmumu üretimi gerçekleşmiştir.

Kovan varlığında birinci sırada yer alan Hindistan 2019 yılında dünya balmumu üretimindeki %38,9'luk payı ile birinci sırada , %8,8'lik paya sahip olan Etiyopya ikinci sırada, %7,5'lik üretimi ile Arjantin üçüncü sırada ve %7,2'lik paya sahip Türkiye ise dördüncü sırada yer almaktadır.

2.5. Dünya Bal İthalatı

2015 yılında 658 bin ton olan bal ithalat miktarı 2019 yılında %6,2 artarak 698 bin tona ulaşmıştır. 2019 yılında 188 bin ton ile ABD dünya bal ithalatının %27,1'inde söz sahibi iken, 82 bin ton ile Almanya %11,8 oranında, 49 bin ton ile Birleşik Krallık ise %7,0 oranında ithalat gerçekleştirmiştir.

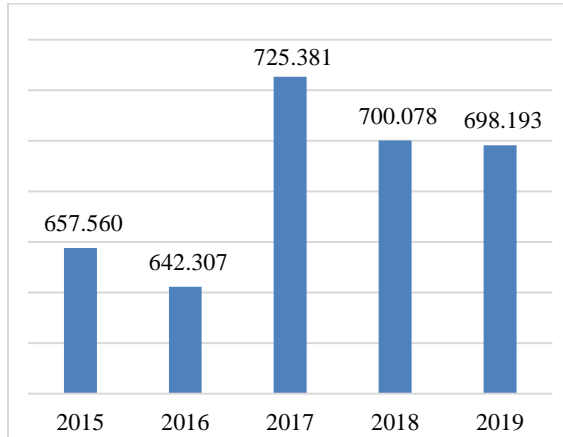
Tablo 4. Dünya bal ithalatı (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
ABD	175.204	166.442	202.565	197.867	188.882
Almanya	90.520	84.287	93.069	85.978	82.202
Birleşik Krallık	41.876	41.135	46.069	50.599	48.830
Japonya	36.222	48.445	42.821	44.521	44.788
Fransa	33.016	35.630	35.570	32.203	32.769
Polonya	20.804	23.869	25.620	25.712	29.637
İspanya	30.653	27.988	32.251	27.920	26.802
Belçika	32.147	26.571	25.925	24.912	24.841
İtalya	23.595	22.568	23.602	27.875	24.650
Komorlar	2.789	2.311	13.250	10.429	20.102
Diğer	170.734	163.061	184.639	172.062	174.690
Dünya	657.560	642.307	725.381	700.078	698.193

Kaynak: Ek tablo 4

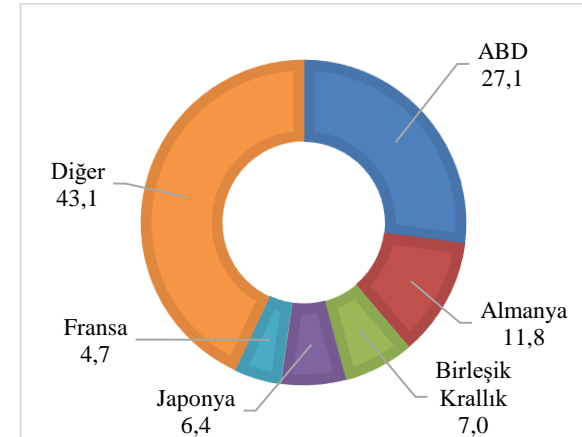
2019 yılı bal ithalat miktarlarında lider konumda olan ABD'nin bir önceki yıla oranla ithalat miktarı %4,5 ve Almanya'nın %4,4 oranında azalmıştır (Tablo 4). Türkiye'nin 2019 yılında bal ithalatı 32 ton civarında gerçekleşmiştir.

Şekil 7. Dünya bal ithalatı (ton)

Kaynak: Ek tablo 4

Şekil 8. 2019 yılı ülkelere göre dünya bal ithalatı (%)

Kaynak: Ek tablo 4

2.6. Dünya Bal İhracatı

2015 yılında 643 bin ton olan dünya ihracat miktarı 2019 yılında %0,9 oranında artarak 637 bin tona ulaşmıştır (Şekil 9). 2019 yılında dünya bal üretiminde olduğu gibi ihracat miktarında da ilk sırada Çin yer alırken, üretim miktarında ikinci sırada yer alan Türkiye 22. sırada yer almıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Dünya bal ihracatı (ton)

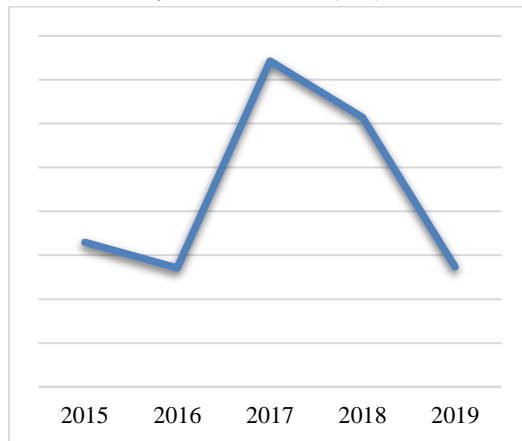
Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Çin	144.756	128.330	129.274	123.477	120.845
Arjantin	45.596	81.183	70.243	70.763	65.357
Hindistan	40.771	35.793	52.980	58.231	65.351
Ukrayna	36.013	56.968	67.907	49.366	55.683
Brezilya	22.206	24.203	27.053	28.524	29.812
Almanya	24.133	24.115	24.431	22.789	25.350
Meksika	42.161	29.098	27.723	55.674	25.122
İspanya	30.045	26.667	24.833	23.090	22.471
Macaristan	17.570	18.553	23.908	22.018	21.003
Türkiye (22.)	7.192	3.623	6.448	6.413	5.543
Diğer	232.528	208.580	229.466	211.057	200.778
Dünya	642.971	637.113	684.266	671.402	637.315

Kaynak: Ek tablo 5

2019 yılında toplam ihracatın %19,0'lık payı 120 bin 845 ton ile Çin'de gerçekleşirken, %10,3'ü 65 bin ton ile Arjantin ve aynı oranda Hindistan'da gerçekleşmiştir (Şekil 10).

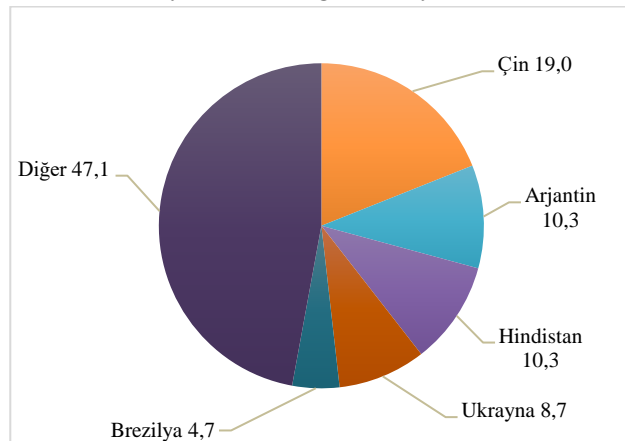
İhracat miktarları 2019 yılında bir önceki yıla göre Çin'de %2,1, Arjantin'de %7,6 oranında azalırken, Hindistan'da %12,2 oranında artmıştır.

Şekil 9. Dünya bal ihracatı (ton)

Kaynak: Ek tablo 5

Şekil 10. 2019 yılı ülkelere göre dünya bal ihracatı (%)

Kaynak: Ek tablo 5

2019 yılı verilerine göre dünya bal ihracatında bir önceki yıla göre %5,1 oranında düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşte, özellikle ihracatta söz sahibi ülkeler arasında yer alan Çin, Arjantin, Meksika ve İspanya'nın bir önceki yıla göre ihracat miktarlarında sırasıyla %2,1, %7,6, %54,9, %2,7 oranında yaşanan azalışların etkili olduğu söylenebilir.

2.7. Dünya Balmumu İthalatı

Dünyada 2019 yılında toplam 45 bin ton bal mumu ithalatı yapılmış olup balmumu ithalatı bir önceki yıla oranla %28,4 oranında artmıştır. Balmumu ithalatının %27,1'i 12 bin 208 ton ile Nijerya tarafından gerçekleştirilirken, %24,1'i 10 bin 837 ton ile Fransa, %8,5'i ise 3 bin 829 ton ile ABD tarafından gerçekleştirilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Dünya balmumu ithalat (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Nijerya	-	-	-	4.264	12.208
Fransa	6.317	6.682	6.548	6.735	10.837
ABD	4.334	3.820	4.134	4.468	3.829
Almanya	3.778	3.393	3.795	3.948	3.828
Hindistan	1.232	1.859	2.260	3.893	3.250
Cezayir	295	-	87	716	1.269
İtalya	736	653	750	613	865
Japonya	801	715	798	889	718
İspanya	1.161	1.037	699	983	662
Diğer	8.426	9.018	8.991	8.551	7.544
Dünya	27.080	27.177	28.062	35.060	45.010

Kaynak: Ek tablo 6

2.8. Dünya Balmumu İhracatı

2019 yılında toplam balmumu ihracatı 20 bin 649 ton olarak gerçekleşmiştir. İhracata konu olan bal mumu miktarı toplam üretimin %31,2'sini oluşturmaktadır. Balmumu ihracatının %47,2'si 9 bin 749 ton ile bal üretiminde de lider ülke konumunda olan Çin tarafından gerçekleştirilirken, ABD 2 bin 058 ton ile ihracatın %10,0'unu gerçekleştirmiştir. Almanya ise 1 bin 855 ton ile 2019 yılı ihracatında %9,0'lık paya sahip olup üçüncü ülke konumundadır (Tablo 7). Türkiye'nin kayda değer bir bal mumu ihracatı bulunmamaktadır.

Tablo 7. Dünya balmumu ihracatı (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Çin	10.356	9.167	9.170	9.695	9.749
ABD	2.050	2.521	3.604	2.742	2.058
Almanya	1.225	1.342	1.659	1.805	1.855
Arjantin	551	795	622	662	641
Vietnam	-	948	679	697	571
Fransa	710	531	499	567	494
Tanzanya	299	284	448	247	475
Hindistan	185	329	311	339	400
Kanada	609	474	442	408	349
Diğer	16.090	5.668	4.858	4.531	4.057
Dünya	32.075	22.059	22.292	21.693	20.649

Kaynak: Ek tablo 7

3. Türkiye’de Durum

Oldukça geniş floraya sahip ve çiçeklenme zamanlarının bütün bir yıla yayıldığı Türkiye’de arıcılık deniz seviyesinden yüksek yaylalara kadar hemen her yerde yapılabilen bir faaliyet olarak ön plana çıkmakta ve önem kazanmaktadır.

Türkiye’de pandemi sürecinin başından bugüne arıcıların üretim aşamalarında, pazara erişimde ve sonraki süreçte sorun yaşamadan arıcılık faaliyetlerine devam etmeleri amacıyla etkili politikalar uygulanmakta, hızlı karar alma mekanizmalarının verimli bir şekilde işletilmesi ile arıcılar faaliyetine devam etmektedir.

Yapılan araştırmalar bal üretiminin Türkiye’de daha da artacağını göstermektedir. 2016 yılı verilerine göre Türkiye’de 106 bin ton civarında bal üretimi gerçekleşirken 2023 yılında bu miktarın 121 bin ile 125 bin ton arasında olacağı öngörülmektedir (Burucu ve Gülse Bal, 2017).

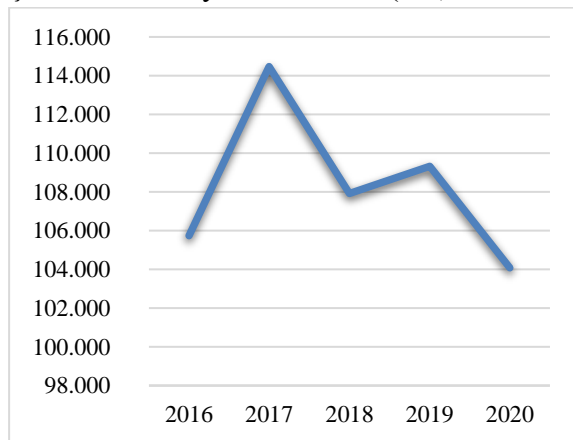
Mikro düzeyde incelendiğinde üreticisine ek gelir ya da ana gelir sağlama konusunda etkili olan arıcılık makro düzeyde ise Türkiye ekonomisine doğrudan olan katkısının yanında tozlaşma faaliyetleri ile üretim miktarını ve meyve kalitesini arttırarak dolaylı olarak da katkı sağlamaktadır.

Tablo 8. Türkiye’de genel durum

Yıl	İşletme Sayısı (adet)	Toplam Kovan Sayısı (adet)	Bal Üretimi (ton)	Balmumu Üretimi (ton)
2014	81.108	7.082.732	103.525	4.053
2015	83.467	7.748.287	108.128	4.756
2016	84.047	7.900.364	105.727	4.440
2017	83.210	7.991.072	114.471	4.488
2018	81.830	8.108.424	107.920	3.987
2019	80.675	8.128.360	109.330	3.971
2020	82.862	8.179.085	104.077	3.765

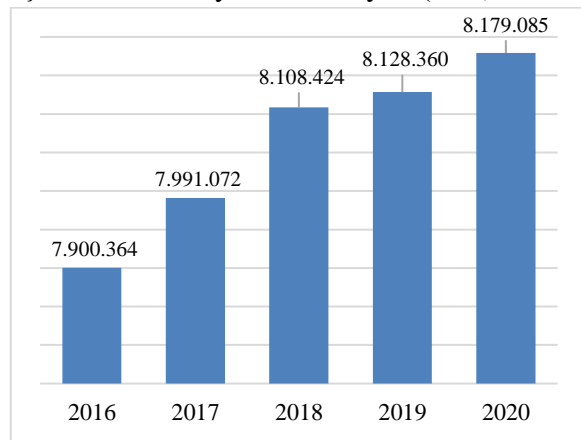
Kaynak: Ek tablo 8

Şekil 11. Türkiye bal üretimi (ton)

Kaynak: Ek tablo 8

Şekil 12. Türkiye kovan sayısı (adet)

Kaynak: Ek tablo 8

3.1. Türkiye Kovan Varlığı

Türkiye'nin toplam koloni sayısı 2020 yılında 8,1 milyon civarındadır. 901 bin arılı kovana sahip Muğla; Türkiye toplam kovan miktarında %11,0 pay ile birinci sırada yer alırken, 573 bin kovan ile %7,0 paya sahip Ordu ikinci sırada ve 481 bin kovan ile %5,9 paya sahip Adana ise üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 9).

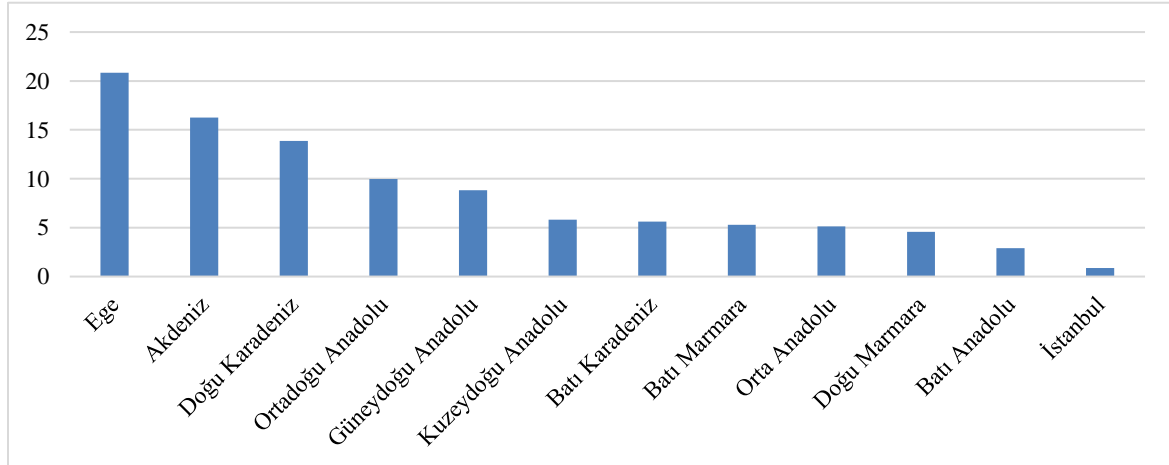
Tablo 9. Türkiye kovan varlığı (adet)

İller	2016	2017	2018	2019	2020
Muğla	982.601	958.328	935.463	918.116	900.583
Ordu	577.858	562.299	568.547	573.358	573.375
Adana	473.919	454.768	461.987	469.938	481.557
Mersin	262.564	273.384	267.251	282.749	290.795
İzmir	210.876	215.743	232.009	244.519	273.949
Aydın	278.210	280.386	281.060	274.826	257.738
Sivas	219.942	215.878	239.575	243.673	256.374
Antalya	238.075	226.592	230.323	217.705	216.423
Siirt	186.047	159.104	156.764	158.770	172.470
Balıkesir	168.191	167.361	172.881	170.432	168.952
Diğer	4.302.081	4.477.229	4.562.564	4.574.274	4.586.869
Türkiye	7.900.364	7.991.072	8.108.424	8.128.360	8.179.085

Kaynak: Ek tablo 9

Toplam kovan sayısı 2020 yılında bir önceki yıla oranla %0,6 oranında yükselmiştir. İl bazında incelendiğinde ise kovan sayıları Muğla'da %1,9 oranında düşerken, Adana'da değişmemiş, Ordu'da ise %2,5 oranında yükselmiştir.

Şekil 13. 2020 yılı İBBS-1'e göre Türkiye kovan varlığı (%)

Kaynak: Ek tablo 12

2020 yılı arılı kovan sayısında Ege Bölgesi 1,7 milyon adet ile lider konumda yer almakta ve 2020 yılında Türkiye kovan sayısının %20,9'luk kısmını tek başına barındırmaktadır (Şekil 13). Çam balı üretiminin de yoğun yapıldığı bölge Türkiye arıcılığında önemli bir yere sahiptir. Bölgedeki arılı kovanların %52,8'i Muğla'da bulunmaktadır. Akdeniz Bölgesi 1,3 milyon adet kovan ile Türkiye'de %16,3'lük paya sahip olup ikici sırada yer alırken, 1,1 milyon kovan ile Doğu Karadeniz Bölümü %13,9'luk pay ile 2020 koloni sayısında üçüncü sırada yer almaktadır.

3.2. Türkiye Bal Üretimi

Türkiye’de bal üretimi 2020 yılında bir önceki yıla oranla %4,8 azalarak 104 bin ton olarak gerçekleştirilmiştir. Bal üretimi il bazında incelendiğinde; 2020 yılında Türkiye’deki toplam bal üretiminde %16,5’lik paya sahip olan Ordu 17 bin 213 tonluk üretimi ile birinci, %11,7’lik paya sahip Adana 12 bin172 ton üretim ile ikinci, %5,9’luk paya sahip Muğla ise yaklaşık 6 bin 104 ton bal üretimi ile üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 10).

Tablo 10. Türkiye illere göre bal üretimi (ton)

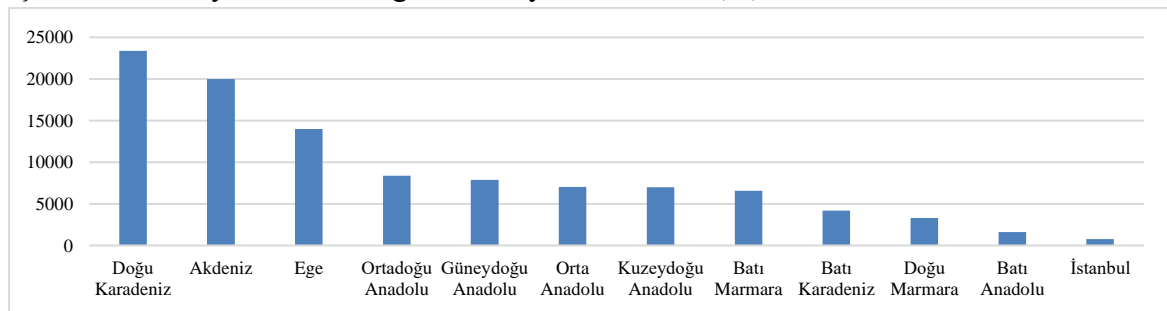
İller	2016	2017	2018	2019	2020
Ordu	16.278	16.799	16.994	17.057	17.213
Adana	9.477	10.729	10.941	11.077	12.172
Muğla	15.875	15.867	14.777	14.688	6.104
Sivas	2.861	3.715	5.048	5.029	5.471
Aydın	3.958	4.357	4.227	3.693	3.643
Balıkesir	3.105	3.261	2.618	2.480	2.657
Siirt	1.122	1.786	711	663	2.401
Erzurum	1.610	1.289	1.537	1.207	2.160
Mersin	3.252	3.864	2.416	2.352	2.150
Şanlıurfa	1.818	1.876	1.909	1.931	2.120
Diğer	46.371	50.927	46.742	49.151	47.988
Türkiye	105.727	114.471	107.920	109.330	104.077

Kaynak: Ek tablo 9

2020 yılında bir önceki yıla oranla üretim miktarı Ordu’da %0,9 oranında, Adana’da %9,9 oranında artarken, Muğla’da %58,4 oranında azalmıştır. Muğla’da bal üretiminde yaşanan bu ciddi düşüşte, çam balı üretiminde ihtiyaç duyulan koşnil böceklerinin Mayıs ayında yaşanan yüksek sıcaklıklara bağlı olarak popülasyonunda yaşanan azalış etkili olmuştur. Ciddi verim kayıplarına neden olan bu durum, Türkiye arılı kovan varlığında %11,0’lık pay ile lider konumda olan Muğla’nın bal üretiminde üçüncü sıraya gerilemesine neden olmuştur.

2020 yılı bal üretiminde Doğu Karadeniz 23 bin 377 ton üretim miktarı ile lider konumda yer almış olup, 2020 yılında Türkiye balının %22,5’lik kısmını tek başına üretmiştir. 19 bin 973 ton üretim ile Akdeniz Bölgesi %19,2’lik payı ile ikici sırada, 13 bin 996 ton üretim ile Ege Bölgesi ise %13,4’lük payı ile üçüncü sırada yer almıştır. Muğla’da bal üretiminde yaşanan düşüş, 2019 yılında lider konumda olan Ege Bölgesi’ni üçüncü sıraya geriletmiştir (Şekil 14).

Şekil 14. 2020 yılı İBBS-1’e göre Türkiye bal üretimi (%)

Kaynak: Ek tablo 12

3.3. Türkiye Balmumu Üretimi

2020 yılında Türkiye’de toplam 3 bin 800 ton civarında balmumu üretimi gerçekleşmiştir. Türkiye toplam balmumu üretimi 2020 yılında bir önceki yıla oranla %5,2 oranında azalmıştır. Adana 2020 yılında balmumu üretimindeki %13,1’lik payı ile birinci, %10,7’lik paya sahip olan Muğla ikinci, %9,7’lik üretimi ile Sivas ise üçüncü sırada yer almıştır (Tablo 11).

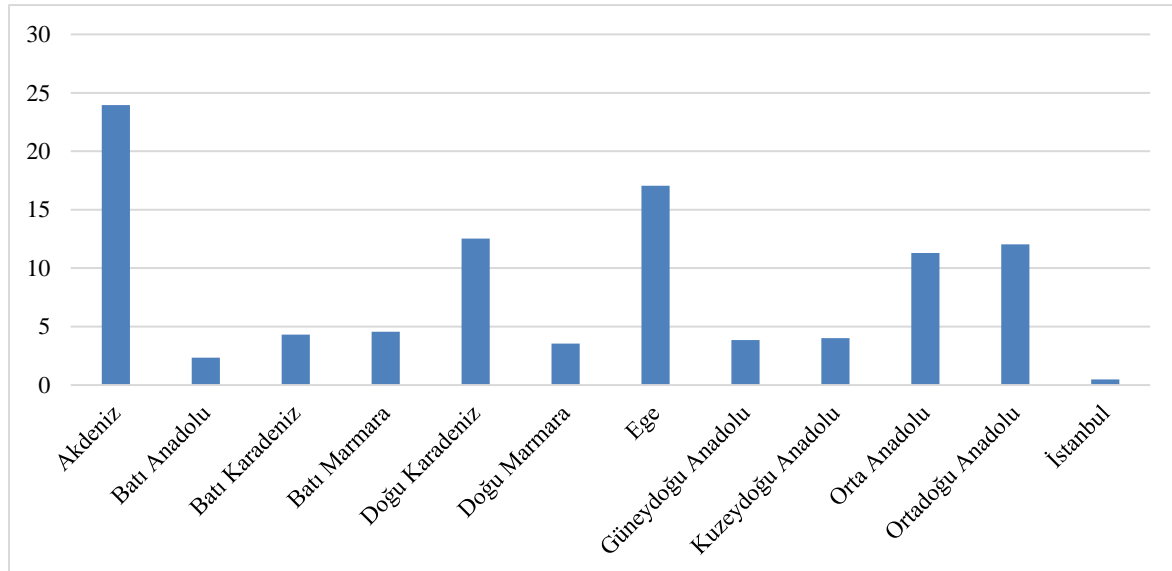
Tablo 11. Türkiye illere göre balmumu üretimi (ton)

İller	2016	2017	2018	2019	2020
Adana	376	358	531	508	493
Muğla	988	1.020	382	347	404
Sivas	313	388	448	419	365
Ordu	89	115	120	120	163
Trabzon	60	52	69	70	147
Bitlis	100	97	118	115	117
Van	205	148	104	113	115
Antalya	133	125	112	108	101
Mersin	78	89	61	67	96
Aydın	130	135	125	115	96
Diğer	1.968	1.961	1.918	1.989	1.668
Türkiye	4.440	4.488	3.987	3.971	3.765

Kaynak: Ek tablo 9

Yıllar itibariyle balmumu üretimi incelendiğinde 2020 yılında bir önceki yıla oranla balmumu üretim miktarı Adana’da %2,9, Sivas’ta %12,9 oranında azalırken, Muğla’da %16,6 oranında artmıştır.

Şekil 15. 2020 yılı İBBS-1’e göre Türkiye balmumu üretimi (%)

Kaynak: Ek tablo 12

2020 yılı balmumu üretiminde 902 ton üretim miktarı ile Akdeniz Bölgesi lider konumda yer almış olup, 2020 yılında Türkiye balmumununun %24’lük kısmını tek başına üretmiştir. Ege Bölgesi 642 ton üretimi ile ikinci sırada, 472 ton üretim ile Doğu Karadeniz ise %12,5’lik payı ile üçüncü sırada yer almıştır (Şekil 15).

3.4. Türkiye Bal İthalat ve İhracatı

Türkiye’de bal dış ticareti süzme ve petek bal olarak iki şekilde yapılmaktadır. 2020 yılında bal ihracatının %69,8’lik bir bölümü süzme bal şeklinde gerçekleşmiştir. Üretilen balın büyük bir bölümü yurt içinde tüketildiğinden 2019 yılında toplam bal üretiminin %5,8 gibi düşük bir oranı ihraç edilmiştir. 2020 yılı bal ihracatı bir önceki yıla oranla %8,4 artarak 6.011 ton olarak gerçekleşmiştir. Son beş yıllık ithalat miktarları incelendiğinde en yüksek ithalat miktarının 2019 yılında 31,5 ton olarak gerçekleştiği ve Türkiye’nin kayda değer bir bal ithalatının bulunmadığı görülmektedir.

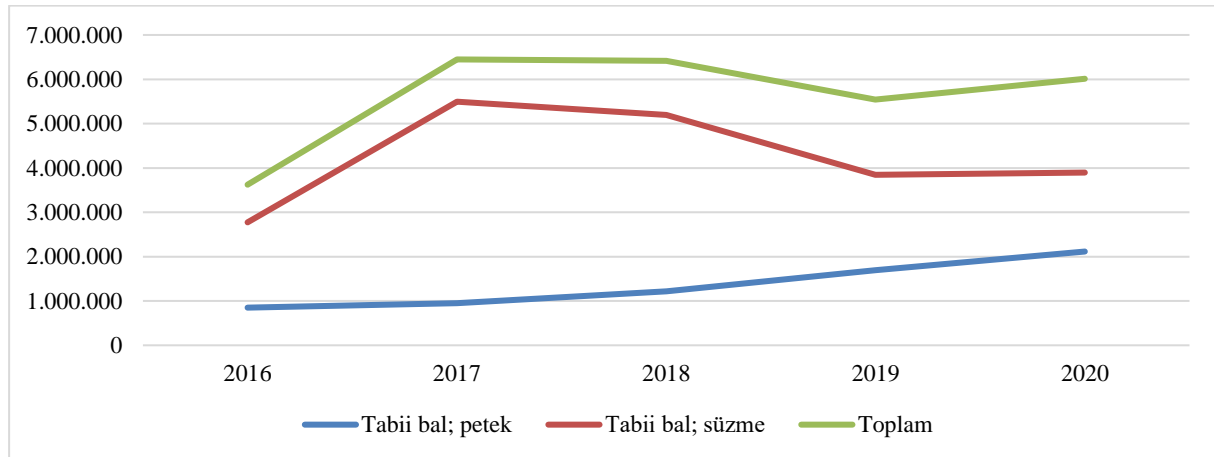
Tablo 12. Türkiye bal ithalat ve ihracatı

İhracat (Kg)	2016	2017	2018	2019	2020
Tabii bal; petek	849.502	952.759	1.220.477	1.696.771	2.114.870
Tabii bal; süzme	2.773.290	5.495.389	5.193.022	3.845.988	3.896.227
Toplam	3.622.792	6.448.148	6.413.499	5.542.759	6.011.097
İthalat (Kg)	2016	2017	2018	2019	2020
Tabii bal; petek	-	-	22.334	21.368	994
Tabii bal; süzme	1.020	267	-	10.147	15.238
Toplam	1.020	267	22.334	31.515	16.232

Kaynak: TÜİK, 2021

Dünya genelinde önemli bal üreticilerinden olan Türkiye’nin ithalat ve ihracat miktarlarında istenilen düzeye ulaşamamıştır. Bu durumun sebepleri arasında özellikle üretilen balın büyük bir kısmının iç piyasada tüketilmesi ve geriye kalan az bir kısmın ise ihraç edilmesi gösterilebilir.

Şekil 16. Yıllara göre Türkiye bal ihracatı (kg)

Kaynak: TÜİK, 2021

Ülkelere göre 2020 yılında bal ihracatına bakıldığında, Türkiye petek bal ihracatının en fazla yapıldığı ülke 910 ton ihracat miktarıyla Almanya’dır. ABD ve Suudi Arabistan ise ihracatın fazla yapıldığı diğer ülkeler arasında yer almıştır. Türkiye bal ihracatının büyük bölümünü oluşturan süzme bal ihracatının büyük bir kısmı ise (%37,9) Almanya’ya yapılmış olup, ABD ve Suudi Arabistan ise ihracat yapılan diğer önemli ülkeler arasında ilk sıralarda yer almışlardır.

Tablo 13. Türkiye’de 2020 yılı ülkelere göre bal ihracatı (kg)

Ürün	Ülkeler	İhracat	Ürün	Ülkeler	İhracat
Tabii bal; petek	Almanya	910.427	Tabii bal; süzme	Almanya	1.477.044
	ABD	550.608		ABD	506.752
	Suudi Arabistan	280.910		Suudi Arabistan	277.053
	İspanya	57.031		Fransa	197.564
	Belçika	48.059		Avusturya	150.900
	Kanada	41.095		Kuveyt	114.954
	Umman	32.551		KKTC	109.254
	Kuveyt	27.912		Katar	104.863
	BAE	25.871		İspanya	103.685
	Diğer	140.406		Diğer	854.158
Toplam	2.114.870	Toplam	3.896.227		

Kaynak: Ek tablo 13 ve 14

3.5. Türkiye Bal Fiyatları

TÜİK verilerine göre 2020 yılı Aralık ayında 46,45 TL/kg olan bal üretici fiyatı bir önceki aya göre %1,9, bir önceki yılın aynı ayına göre %19,0 oranında artmıştır. 2020 yılı Aralık ayında bal tüketici fiyatı 47,71 TL/kg, olarak gerçekleşmiştir. Tüketici fiyatı bir önceki aya göre %1,8, bir önceki yılın aynı ayına göre ise %24 oranında azalmıştır (Tablo 14).

Tablo 14. Türkiye bal fiyatları (TL/kg)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Üretici	19,47	21,50	23,33	25,73	28,43	32,22	37,53	42,01
Tüketici	27,57	30,33	33,81	36,54	36,98	39,04	36,76	41,58

Kaynak: Ek tablo 10 ve 11

2012 yılından 2015 yılına kadar geçen dönemde üretici ve tüketici fiyatları arasındaki fiyat farkı %64,1 oranında artarken bu süreçte gözlenen yükseliş eğilimi 2016 yılından sonra düşmeye başlamış ve bu düşüş 2020 yılına kadar devam etmiştir.

Tablo 15. Bal girdi pariteleri

	2016	2017	2018	2019	2020
Bal Fiyatı (TL/kg)	25,71	28,43	32,22	37,53	42,01
Bal Fiyatı + Destek (TL/kg) ¹	26,46	29,13	32,97	38,66	43,13
Şeker Fiyatı (TL/kg)	4,15	4,28	4,68	4,97	5,41
Mazot (TL/lt)	3,85	4,69	5,77	6,39	6,43
1 kg bal ile alınabilecek girdi miktarı					
Bal/Şeker	6,20	6,64	6,88	7,55	7,77
Bal + Destek/ Şeker	6,38	6,81	7,05	7,78	7,97
Bal/Mazot	6,68	6,06	5,58	5,87	6,53
Bal + Destek/ Mazot	6,87	6,21	5,71	6,05	6,71

Kaynak: TÜİK, TOB verilerinden TEPGE hesaplamaları, ¹/2020 destekleri 2019 bal verimi esas alınarak hesaplanmıştır.

2020 yılında 1 kg bal ile alınabilecek destekler hariç bal/şeker paritesinde %2,8, bal/mazot paritesinde %0,6 artış yaşanırken; destekler dahil paritelerde ise sırasıyla %3,5 ve %1,3 oranında artış yaşanmıştır. Mazot ve şeker fiyatlarının 2020 yılında bir önceki yıla oranla yükselmesine rağmen özellikle bal üretici fiyatında yaşanan %11,9 yükseliş bal ile alınabilecek girdi miktarlarının artmasında etkili olmuştur.

4. Sektöre Yönelik Öneriler

Dünya genelinde pandemi sürecinin ve buna bağlı gelişen karantina önlemlerinin, arılar için son derece önemli olan besleme faaliyetlerinde yetersizliğe ve hasat sonrasında ortaya çıkabilecek lojistiğe bağlı pazar problemlerine neden olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de ise pandemi sürecinin başından bugüne benzer endişeleri taşıyan arıcıların üretimde, pazara erişimde ve sonraki süreçte sorun yaşamadan arıcılık faaliyetlerine devam etmeleri amacıyla etkili politikalar uygulanırken, hızlı karar alma mekanizmalarının verimli bir şekilde işletilmesi ile üretimde sorun yaşanmamasının sağlanması amaçlanmıştır. Türkiye’nin kırsal ekonomik koşulları ve sahip olduğu ekolojik zenginlik düşünüldüğünde sürdürülebilir, örgütlü ve bilinçli arıcılık mutlaka yaygınlaşıp geliştirilmesi gereken bir tarımsal faaliyet olarak görülmektedir. Dünyada bal ve diğer arı ürünlerine talebin arttığı bu dönemde pazarda lider konumda olan diğer ülkelerin önüne geçmek amacıyla arıcılık faaliyetinde pandemi sürecinden az etkilenen Türkiye’de, bal üretiminde öngörülen pozitif yönlü yükseliş de dikkate alınarak bu durum fırsat olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye’de hem kişi başına bal tüketim miktarının artırılması, hem de ihracattaki payın arttırılarak ülke ekonomisinin daha da güçlendirilmesi hedeflenmelidir. Bu amaçlar doğrultusunda yeni üretim planlamaları yapılarak etkin kovan yönetimi ve kaynak kullanımı sağlanmalıdır. Türkiye’nin dünyadaki bal ihracatçısı ülkeler arasındaki gücünü artırabilmesi amacıyla uygulanacak politikalar önem kazanmaktadır. Üretim aşamasında birim maliyetin düşürülmesi ve standardizasyonu sağlanmış üretim tipinin yerleşmesi, hem verimi hem de kaliteyi arttıracaktır. Bu şekilde üretilen ürünler dış pazardaki talebin güçlenmesine yardımcı olacak, dış ticarete yönelik düzenlenecek politikalar ile birlikte bal ihracatı da artacaktır.

İyi tarım tekniklerinin kullanılması ve endüstriyel tarıma bağlı pestisitlerin yaygın kullanımının kontrol altına alınmasıyla üretim artışının sağlanabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte koloni varlığını tehdit eden, birçok farklı etken sonucunda ortaya çıktığı düşünülen ve sebepleri tam olarak henüz ortaya konulamamış olan koloni çöküş bozukluğu üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Bilinçli üretici kavramının yanında bilinçli tüketici kavramının yerleşmesi, kaliteli bal, uygun ve değer fiyat, sorunsuz pazar ve sağlıklı yaşam olguları üzerinde oldukça etkilidir. Bu amaçla tüketicilerin daha da bilinçlendirilmesi gerekmektedir. İşletmeler tarafından üretilen balın kalitesi kontrol edilmeli, gıda kontrolleri artırılmalı, böylece tüketiciler taktit ve tağşişli bala karşı korunmalıdır.

Birçok farklı kurum ve kuruluşça desteklenen arıcılık sektörünün özellikle çevresel faktörlerin baskısı altında büyüme hızı yavaşlamaktadır. Büyüme hızının arttırılması uygulanan politikaların etkinliğinin ortaya koyulması ve destekleme alanlarının bu etkinliğe göre yönlendirilmesi ile sağlanacaktır. Özellikle genç girişimcilerin ve kadınların faaliyet içerisinde yer almasını teşvik edecek kurslar, hibe koloni verilmesi, düşük faizli krediler vb. gibi uygulamaların sayısı artırılmalı ayrıca yeni ar-ge projeleri ile sektör daha fazla desteklenmelidir.

Bal üretimi yanında arı sütü, polen, propolis, arı zehiri, balmumu, paket arı üretiminin ve ticaretinin yapılması, bal veriminde yaşanacak olası düşüşle oluşacak riskleri azaltmak ve üreticilerin zarara uğramalarını önlemek adına bir gerekliliktir.

Ana arıların iki yılda bir yenilenmesi, genç ve güçlü kolonilerle bal sezonuna girilmesini sağlamaktadır. Ancak ana arı yetiştiriciliği, teknik bir konu olması, belirli bir tecrübe ve bilgi birikimine gereksinim duyması sebebiyle zor bir uğraş olarak görülmektedir. Bu bağlamda il veya bölge içerisinde belirli ana arı yetiştirme merkezlerinin kurulması ve sayısının artırılması zorunluluktur. Böylece ana arı yetiştiremeyen üreticilerin ana arı ihtiyacı karşılanabilecektir. Bu durum doğrudan olmasa bile dolaylı olarak bal verimini artıracaktır.

Tüm sektörlerde olduğu gibi arıcılık faaliyeti içerisinde üretim ve pazarlama konusunda örgütlenme, büyük yararlar sağlayacak bir yapıdır. Gerek faaliyete has birlikler aracılığıyla, gerek oluşturulan tarımsal kalkınma kooperatifleri aracılığıyla, gerekse daha küçük işletmelerin bir araya gelmesiyle örgütlü üretim modeline geçiş son derece önemlidir. Bu modele geçişle hem bal üretiminde ve kalitesinde standardizasyon sağlanacak hem de pazarda üreticiler güç kazanacaktır. Ayrıca küçük işletmelerin markalaşması yolunda da örgütlü üretim modeli üreticilere bir basamak olacaktır.

Ek Tablolar

Ek Tablo 1. Dünya kovan sayısı (bin adet)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	11.929	11.985	12.077	12.162	12.247
Çin	8.999	9.032	9.042	9.067	9.088
Türkiye*	7.748	7.900	7.991	8.108	8.128
İran	7.394	6.978	7.200	7.358	7.517
Etiyopya	5.916	6.189	6.091	6.083	6.220
Rusya Fed.	3.474	3.425	3.317	3.182	3.094
Arjantin	2.955	2.982	2.976	2.980	2.985
Tanzanya	2.929	2.947	2.952	2.968	2.984
ABD	2.660	2.775	2.684	2.828	2.812
Meksika	2.018	1.859	1.854	2.172	2.158
Kore Cumhuriyeti	1.963	2.155	2.265	2.135	2.141
Orta Afrika Cumhuriyeti	1.588	1.642	1.665	1.687	1.709
Romanya	1.351	1.393	1.437	1.602	1.690
Angola	1.154	1.159	1.157	1.158	1.160
Kenya	1.506	1.445	1.623	1.534	1.138
Brezilya	1.012	997	995	999	1.003
Mısır	880	841	821	935	988
Sırbistan	792	792	849	914	977
Yeni Zelanda	576	684	820	880	918
Bulgaristan	588	747	754	766	783
Kanada	701	694	701	707	714
Tunus	623	665	674	693	713
Çekya	577	662	638	632	643
Özbekistan	383	429	488	574	599
Uruguay	589	588	586	556	561
Azerbaycan	251	260	272	501	543
Suriye	500	500	471	473	494
Şili	410	452	450	448	446
Bosna-Hersek	393	410	405	403	423
Cezayir	412	420	414	418	420
Hırvatistan	565	496	406	372	419
Fas	380	386	392	397	402
Pakistan	389	390	387	386	386
Avusturya	347	354	353	373	373
Avustralya	441	357	360	359	358
Lübnan	242	298	357	408	356
Senegal	315	326	326	328	331
Kamerun	313	317	317	318	318
Diğer	13.965	14.199	14.403	11.692	11.878
Dünya	89.228	90.133	90.971	89.557	90.116

Kaynak: FAO, 2021, *TÜİK, 2021

Ek Tablo 2. Dünya bal üretimi (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Çin	473.000	555.000	542.500	446.900	444.100
Türkiye*	112.817	110.584	119.216	112.585	114.067
Kanada	92.011	94.578	96.012	94.996	80.345
Arjantin	52.600	68.123	76.379	79.468	78.927
İran	72.866	67.783	70.528	75.835	75.463
ABD	71.008	73.429	67.596	69.857	71.179
Ukrayna	63.615	59.294	66.231	71.279	69.937
Hindistan	62.599	65.090	66.635	67.612	67.141
Rusya	67.736	69.764	65.167	65.006	63.526
Meksika	61.881	55.358	51.066	64.253	61.986
Etiyopya	59.161	47.706	50.000	50.000	53.782
Brezilya	37.859	39.677	41.696	42.378	45.981
Tanzanya	30.069	30.210	30.452	30.694	30.937
Kore Cumhuriyeti	27.482	32.328	25.866	25.692	29.518
Romanya	27.893	21.202	30.177	29.162	25.269
Angola	23.411	23.377	23.394	23.411	23.428
Yeni Zelanda	19.710	19.885	14.855	20.000	23.000
Vietnam	15.478	16.530	18.755	20.415	21.847
Uruguay	19.173	19.817	20.271	20.892	21.513
Polonya	18.969	18.893	17.089	23.472	19.031
Orta Afrika	16.000	15.900	16.200	16.200	16.206
Fransa	15.960	11.235	14.448	19.469	15.755
Kenya	34.759	25.573	18.089	20.525	13.877
Özbekistan	10.156	12.050	11.738	12.578	13.002
Tayland	9.577	10.000	11.500	11.786	11.810
Şili	11.152	11.364	12.000	12.000	11.644
Bulgaristan	11.388	10.218	11.807	10.338	11.518
Avustralya	12.281	11.843	11.460	11.078	10.695
Birleşik Krallık	9.181	9.223	9.455	9.687	9.919
Çekya	9.228	10.113	9.365	8.992	8.260
Küba	7.300	9.100	6.300	8.800	8.020
Fas	3.900	4.800	6.000	7.430	7.960
Sırbistan	12.263	5.761	7.014	11.427	7.600
Cezayir	6.427	7.132	6.123	7.324	6.347
Guatemala	5.505	4.938	5.236	5.751	5.981
Azerbaycan	2.556	2.700	3.043	4.994	5.781
Mısır	4.949	4.376	4.148	5.491	5.585
Myanmar	4.316	3.838	5.078	4.783	5.354
Diğer	280.999	267.226	263.400	259.441	256.307
Dünya					

Kaynak: FAO, 2021, *TÜİK, 2021

Ek Tablo 3. Dünya balmumu üretimi (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	23.956	24.920	25.525	25.770	25.691
Etiyopya	5.482	5.504	5.599	5.694	5.790
Arjantin	4.914	4.875	4.894	4.914	4.933
Türkiye*	4.689	4.857	4.745	4.665	4.737
Kore Cumhuriyeti	3.925	4.310	3.449	3.286	3.795
Kenya	2.524	2.520	2.522	2.524	2.526
Angola	2.312	2.309	2.310	2.312	2.313
Tanzanya	1.872	1.874	1.879	1.884	1.889
Brezilya	1.731	1.742	1.738	1.745	1.751
Meksika	1.439	1.844	1.618	1.684	1.650
ABD	1.597	1.601	1.599	1.598	1.596
Uganda	1.344	1.357	1.371	1.386	1.401
Uruguay	1.114	1.106	1.118	1.131	1.144
Dominik Cumhuriyeti	1.047	1.046	1.053	1.060	1.067
Orta Afrika Cumhuriyeti	810	820	830	840	850
Şili	613	613	615	617	619
Pakistan	467	484	480	472	485
Madagaskar	410	411	412	413	414
Senegal	366	368	381	394	407
Kamerun	301	302	303	304	305
Yeni Zelanda	278	281	283	286	289
Avustralya	288	287	284	281	278
Jamaika	252	253	254	254	255
Burundi	197	204	210	216	222
El Salvador	217	217	217	217	217
Paraguay	161	162	163	165	166
Sierra Leone	142	145	147	150	152
Suriye	141	139	141	143	145
Mısır	110	105	110	117	116
Gine-Bissau	100	100	100	100	100
Ekvador	95	96	96	96	97
Mozambik	85	85	86	86	87
Kosta Rika	86	86	86	86	86
Venezuela	76	76	76	75	75
Haiti	70	70	70	70	71
Tunus	65	64	65	65	65
Guatemala	66	68	66	64	64
Mali	62	61	59	58	56
Diğer	3.987	3.992	3.791	195	195
Dünya	67.391	69.354	68.745	65.417	66.099

Kaynak: FAO, 2021, *TÜİK, 2021

Ek Tablo 4. Dünya bal ithalatı (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
ABD	175.204	166.442	202.565	197.867	188.882
Almanya	90.520	84.287	93.069	85.978	82.202
Birleşik Krallık	41.876	41.135	46.069	50.599	48.830
Japonya	36.222	48.445	42.821	44.521	44.788
Fransa	33.016	35.630	35.570	32.203	32.769
Polonya	20.804	23.869	25.620	25.712	29.637
İspanya	30.653	27.988	32.251	27.920	26.802
Belçika	32.147	26.571	25.925	24.912	24.841
İtalya	23.595	22.568	23.602	27.875	24.650
Komorlar	2.789	2.311	13.250	10.429	20.102
Suudi Arabistan	15.035	12.185	16.604	16.970	17.918
Hollanda	13.960	16.736	15.927	15.791	14.785
Birleşik Arap Emirlikleri	6.950	8.356	10.583	9.115	8.955
Yunanistan	2.820	2.773	5.727	8.274	8.521
İsviçre	8.170	7.884	8.192	8.229	8.193
Portekiz	3.673	5.486	7.457	6.552	7.553
Avusturya	7.099	7.092	8.139	7.081	6.618
Kanada	7.316	6.560	6.660	5.350	6.584
İrlanda	4.554	4.117	4.870	5.408	6.469
Danimarka	6.376	6.103	6.218	5.446	5.561
Güney Afrika	2.627	3.986	4.206	4.407	5.261
İsveç	4.156	4.834	4.797	4.896	5.236
Çin	6.521	6.034	5.669	3.824	4.962
Avustralya	9.860	8.634	8.621	6.873	4.784
Çin Taipeisi	4.711	5.531	5.657	3.274	3.815
Hong Kong	4.426	4.259	4.656	3.797	3.434
Malezya	4.913	3.668	3.258	3.437	3.389
Çekya	3.178	1.894	3.235	2.801	3.146
Endonezya	1.871	1.636	1.500	2.026	3.041
Singapur	3.153	3.284	3.400	3.216	2.870
Romanya	2.450	3.388	3.630	3.275	2.633
Fas	1.524	2.670	2.075	3.264	2.425
Finlandiya	1.688	1.821	2.112	1.889	2.180
Slovakya	2.668	1.589	1.721	1.439	1.959
Umman	1.891	1.861	2.466	2.432	1.839
Bulgaristan	1.403	2.010	2.278	1.641	1.781
Kuveyt	1.325	1.449	1.784	1.762	1.746
Diğer	36.416	27.221	33.197	29.593	29.032
Dünya	657.560	642.307	725.381	700.078	698.193

Kaynak: TRADE MAP, 2021

Ek Tablo 5. Dünya bal ihracatı (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Çin	144.756	128.330	129.274	123.477	120.845
Arjantin	45.596	81.183	70.243	70.763	65.357
Hindistan	40.771	35.793	52.980	58.231	65.351
Ukrayna	36.013	56.968	67.907	49.366	55.683
Brezilya	22.206	24.203	27.053	28.524	29.812
Almanya	24.133	24.115	24.431	22.789	25.350
Meksika	42.161	29.098	27.723	55.674	25.122
İspanya	30.045	26.667	24.833	23.090	22.471
Macaristan	17.570	18.553	23.908	22.018	21.003
Belçika	25.154	20.660	19.723	19.840	18.304
Polonya	10.498	13.731	15.240	14.646	17.014
Bulgaristan	9.785	9.001	13.302	10.719	12.950
Vietnam	25.223	17.250	14.210	13.631	12.597
Kanada	11.979	17.954	19.462	18.837	12.081
Romanya	10.863	10.371	12.249	11.326	11.495
Yeni Zelanda	10.645	9.646	11.071	9.021	9.418
Tayland	19.631	8.267	12.855	10.265	7.908
Uruguay	13.463	7.716	9.281	5.802	7.904
ABD	6.470	7.405	7.734	7.863	7.743
Küba	-	7.171	6.779	6.226	7.192
Portekiz	2.573	5.693	7.161	5.110	6.112
Türkiye	7.192	3.623	6.448	6.413	5.543
İtalya	8.883	7.284	6.765	5.335	5.049
Şili	10.403	7.506	5.484	9.024	4.474
Fransa	5.113	5.080	5.053	4.401	4.434
Avustralya	4.791	4.011	3.836	3.876	3.941
Moldova	2.867	3.160	5.011	4.124	3.889
Birleşik Krallık	1.799	2.734	2.595	3.268	3.748
Danimarka	3.044	3.077	3.405	2.902	3.253
Yunanistan	2.129	1.537	3.176	3.682	3.142
Myanmar	2.041	1.887	3.037	2.383	2.570
Mısır	1.385	2.224	2.082	2.563	2.471
Rusya Federasyonu	3.262	2.290	1.896	1.963	2.401
Çin Taipeiisi	5.086	2.610	2.943	2.528	2.341
Sırbistan	2.045	2.145	2.538	2.744	2.298
Hollanda	1.446	1.556	1.536	2.641	2.154
Avusturya	3046	2.213	2.199	2.059	2.112
Diğer	28.904	24.401	28.843	24.278	21.783
Dünya	642.971	637.113	684.266	671.402	637.315

Kaynak: TRADE MAP, 2021

Ek Tablo 6. Dünya balmumu ithalatı (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Nijerya	-	-	-	4.264	12.208
Fransa	6.317	6.682	6.548	6.735	10.837
ABD	4.334	3.820	4.134	4.468	3.829
Almanya	3.778	3.393	3.795	3.948	3.828
Hindistan	1.232	1.859	2.260	3.893	3.250
Cezayir	295	-	87	716	1.269
İtalya	736	653	750	613	865
Japonya	801	715	798	889	718
İspanya	1.161	1.037	699	983	662
Birleşik Krallık	1.378	1.588	1.050	698	604
Komorlar	-	950	1.550	760	570
Yunanistan	756	620	688	1.218	568
Polonya	367	468	548	529	474
Avustralya	312	325	332	416	450
Kanada	543	381	350	427	409
Kore Cumhuriyeti	308	320	343	402	329
Çin	129	117	178	191	213
Avusturya	39	33	192	94	211
Seyşeller	105	-	-	-	198
Hollanda	451	221	11	276	188
Türkiye	188	109	196	405	185
Tunus	25	31	57	152	175
Sırbistan	287	220	173	161	157
Arnavutluk	118	95	143	-	151
Belçika	330	221	792	359	133
Pakistan	80	94	149	181	128
Suudi Arabistan	61	54	45	85	127
Suriye	30	59	60	57	122
Çekya	41	27	128	122	112
Güney Afrika	45	43	36	50	96
İsviçre	113	109	136	100	94
Irak	27	37	32	41	94
Guyana	2	28	32	31	86
Tayland	176	175	77	181	82
Vietnam	61	24	45	60	75
Romanya	174	233	78	76	73
Slovakya	83	103	81	82	72
Mısır	87	142	74	77	71
Diğer	2.110	2.191	1.415	1.320	1.297
Dünya	27.080	27.177	28.062	35.060	45.010

Kaynak: TRADE MAP, 2021

Ek Tablo 7. Dünya balmumu ihracatı (ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Çin	10.356	9.167	9.170	9.695	9.749
ABD	2.050	2.521	3.604	2.742	2.058
Almanya	1.225	1.342	1.659	1.805	1.855
Arjantin	551	795	622	662	641
Vietnam	-	948	679	697	571
Fransa	710	531	499	567	494
Tanzanya	299	284	448	247	475
Hindistan	185	329	311	339	400
Kanada	609	474	442	408	349
Etiyopya	416	217	321	225	326
Sri Lanka	-	-	-	-	285
İspanya	253	215	304	237	273
İtalya	118	108	94	205	262
Belçika	316	257	679	371	251
Kamerun	217	225	147	203	245
Mısır	100	164	215	219	216
Ukrayna	118	335	355	313	207
Kenya	139	133	195	137	174
Birleşik Krallık	207	209	264	228	163
Avustralya	310	260	192	282	159
Yunanistan	123	201	159	95	146
Mali	-	114	18	105	133
Japanyo	106	100	110	113	114
Danimarka	31	31	49	155	114
Burkina Faso	16	50	107	76	97
Tayland	126	87	97	121	94
Çekya	1	1	118	87	87
Bulgaristan	50	105	140	98	71
Gine	30	40	84	83	60
Rusya Federasyonu	5	142	156	93	60
Sudan	41	42	67	21	47
Polonya	47	33	29	43	40
Zambiya	26	26	30	68	40
Brezilya	40	41	46	34	37
Türkiye	19	3	4	11	34
Uganda	13	-	37	28	31
Çin Taipeiisi	82	45	36	102	27
Hong Kong,	51	40	41	40	26
Diğer	13.089	2.444	764	738	238
Dünya	32.075	22.059	22.292	21.693	20.649

Kaynak: TRADE MAP, 2021

Ek Tablo 8. Türkiye’de yıllara göre arıcılık durumu

Yıl	Arıcılık Yapan Köy Sayısı (Adet)	Arıcılık Yapan İşletme Sayısı (Adet)	Yeni Kovan Sayısı (Adet)	Eski Kovan Sayısı (Adet)	Toplam Kovan Sayısı (Adet)	Bal Üretimi (Ton)	Balmumu Üretimi (Ton)	Verim* (kg)
1991	21.540	-	3.161.583	266.859	3.428.442	54.655	2.863	15,9
1992	21.931	-	3.289.672	250.656	3.540.328	60.318	2.916	17,0
1993	21.975	-	3.450.755	234.692	3.685.447	59.207	3.110	16,1
1994	22.050	-	3.567.352	219.236	3.786.588	54.908	3.353	14,5
1995	21.987	-	3.701.444	214.594	3.916.038	68.620	3.735	17,5
1996	22.329	-	3.747.578	217.140	3.964.718	62.950	3.235	15,9
1997	22.145	-	3.798.200	204.102	4.002.302	63.319	3.751	15,8
1998	22.302	-	4.005.369	193.982	4.199.351	67.490	3.324	16,1
1999	22.447	-	4.135.781	185.915	4.321.696	67.259	4.073	15,6
2000	22.571	-	4.067.514	199.609	4.267.123	61.091	4.527	14,3
2001	22.606	-	3.931.301	184.052	4.115.353	60.190	3.174	14,6
2002	22.423	-	3.980.660	180.232	4.160.892	74.554	3.448	17,9
2003	22.110	-	4.098.315	190.538	4.288.853	69.540	3.130	16,2
2004	22.133	-	4.237.065	162.660	4.399.725	73.929	3.471	16,8
2005	22.550	-	4.432.954	157.059	4.590.013	82.336	4.178	17,9
2006	22.305	-	4.704.733	146.950	4.851.683	83.842	3.484	17,3
2007	21.560	-	4.690.278	135.318	4.825.596	73.935	3.837	15,3
2008	21.093	-	4.750.998	137.963	4.888.961	81.364	4.539	16,6
2009	21.469	-	5.210.481	128.743	5.339.224	82.003	4.385	15,4
2010	20.845	-	5.465.669	137.000	5.602.669	81.115	4.148	14,5
2011	21.131	-	5.862.312	149.020	6.011.332	94.245	4.235	15,7
2012	21.307	-	6.191.232	156.777	6.348.009	89.162	4.222	14,0
2013	-	79.934	6.458.083	183.265	6.641.348	94.694	4.241	14,3
2014	-	81.108	6.888.907	193.825	7.082.732	103.525	4.053	14,6
2015	-	83.467	7.525.652	222.635	7.748.287	108.128	4.756	14,0
2016	-	84.047	7.679.482	220.882	7.900.364	105.727	4.440	13,4
2017	-	83.210	7.796.666	194.406	7.991.072	114.471	4.488	14,3
2018	-	81.830	7.904.502	203.922	8.108.424	107.920	3.987	13,3
2019	-	80.675	7.929.368	198.992	8.128.360	109.330	3.971	13,5
2020	-	82.862	7.956.933	222.152	8.179.085	104.077	3.765	12,7

Kaynak: TÜİK, 2021, * TEPGE hesaplamaları

Ek Tablo 9. 2020 Yılı Türkiye’de illere göre arıcılık durumu

İl Adı	Arıcılık yapan işletme sayısı (adet)	Yeni kovan sayısı (adet)	Eski kovan (adet)	Toplam kovan (adet)	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)	Verim* (kg)
Adana	2.371	-	2.751	-	-	- 493	25,3
Adıyaman	924	64.180	1.163	65.343	665	24	10,2
Afyonkarahisar	316	57.643	193	57.836	1.031	26	17,8
Aksaray	206	10.022	150	10.172	110	3	10,8
Amasya	329	27.799	385	28.184	406	20	14,4
Ankara	1.157	74.956	1.723	76.679	465	20	6,1
Antalya	2.548	-	535	-	2.018	101	9,3
Ardahan	465	33.156	-	33.156	121	1	3,6
Artvin	1.766	-	3.961	-	1.015	28	9,0
Aydın	1.706	-	638	-	3.643	96	14,1
Ağrı	264	24.783	-	24.783	285	6	11,5
Balıkesir	1.611	-	13.110	-	2.657	47	15,7
Bartın	1.718	32.290	158	32.448	460	14	14,2
Batman	443	57.098	1.030	58.128	210	3	3,6
Bayburt	697	75.869	150	76.019	721	12	9,5
Bilecik	215	12.390	42	12.432	112	3	9,0
Bingöl	814	-	1.775	-	1.836	48	12,4
Bitlis	709	-	41.623	-	1.955	117	12,3
Bolu	498	18.127	108	18.235	121	2	6,7
Burdur	534	41.586	352	41.938	414	43	9,9
Bursa	1.589	93.234	1.580	94.814	933	33	9,8
Denizli	964	95.461	140	95.601	767	40	8,0
Diyarbakır	623	-	1.726	-	1.533	31	13,3
Düzce	713	58.473	-	58.473	523	21	9,0
Edirne	742	59.313	1.625	60.938	819	15	13,4
Elazığ	842	79.897	95	79.992	585	52	7,3
Erzincan	1.017	99.302	576	99.878	1.697	41	17,0
Erzurum	1.707	-	4.507	-	2.160	79	16,1
Eskişehir	313	21.078	205	21.283	164	4	7,7
Gaziantep	315	19.419	6.104	25.523	133	4	5,2
Giresun	1.804	-	142	-	1.251	54	10,6
Gümüşhane	517	40.424	395	40.819	638	24	15,6
Hakkari	1.173	63.256	4.743	67.999	313	25	4,6
Hatay	711	97.723	879	98.602	902	47	9,1
Isparta	406	30.326	1.448	31.774	318	48	10,0
Iğdır	238	17.156	-	17.156	184	10	10,7
Kahramanmaraş	958	-	2.538	-	1.138	52	10,7
Karabük	444	15.089	66	15.155	109	3	7,2
Karaman	824	52.783	540	53.323	264	16	4,9
Kars	591	90.768	-	90.768	1.815	2	20,0
Kastamonu	1.664	77.354	8.907	86.261	378	18	4,4

Ek Tablo 9. 2020 Yılı Türkiye’de illere göre arıcılık durumu (devam)

İl Adı	Arıcılık yapan işletme sayısı (adet)	Yeni kovan sayısı (adet)	Eski kovan (adet)	Toplam kovan (adet)	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)	Verim* (kg)
Kayseri	673	51.348	916	52.264	465	18	8,9
Kilis	92	4.041	2.157	6.198	27	1	4,4
Kocaeli	725	66.220	1.126	67.346	561	13	8,3
Konya	1.093	-	2.378	-	892	52	8,3
Kütahya	562	26.475	1.153	27.628	219	10	7,9
Kırklareli	817	50.271	6.225	56.496	638	15	11,3
Kırıkkale	181	10.981	348	11.329	101	7	8,9
Kırşehir	106	10.301	45	10.346	85	1	8,3
Malatya	1.205	93.417	2.298	95.715	476	22	5,0
Manisa	1.595	82.151	1.177	83.328	601	20	7,2
Mardin	482	75.810	593	76.403	422	31	5,5
Mersin	2.359	-	555	-	2.150	96	7,4
Muğla	4.741	-	3.346	-	6.104	404	6,8
Muş	295	52.795	920	53.715	584	43	10,9
Nevşehir	591	15.290	449	15.739	94	7	6,0
Niğde	366	39.693	55	39.748	470	11	11,8
Ordu	2.667	-	76	-	17.213	163	30,0
Osmaniye	590	62.545	211	62.756	863	22	13,8
Rize	2.435	-	2.717	-	1.673	57	13,6
Sakarya	888	72.401	3.375	75.776	690	46	9,1
Samsun	1.422	78.474	383	78.857	952	21	12,1
Siirt	1.037	-	54.481	-	2.401	6	13,9
Sinop	749	24.509	428	24.937	195	7	7,8
Sivas	3.104	-	1.050	-	5.471	365	21,3
Tekirdağ	1.013	61.793	964	62.757	749	12	11,9
Tokat	614	43.856	326	44.182	643	30	14,6
Trabzon	2.290	-	216	-	1.586	147	9,5
Tunceli	494	63.659	312	63.971	682	32	10,7
Uşak	174	7.722	1.185	8.907	138	-	15,5
Van	756	-	15.770	-	1.942	115	13,3
Yalova	307	24.958	166	25.124	179	11	7,1
Yozgat	361	23.788	680	24.468	235	13	9,6
Zonguldak	1.271	63.182	194	63.376	312	16	4,9
Çanakkale	1.506	82.519	1.335	83.854	1.716	83	20,5
Çankırı	1.691	50.429	452	50.881	341	18	6,7
Çorum	1.053	34.139	1.060	35.199	406	16	11,5
İstanbul	1.564	71.493	370	71.863	772	18	10,7
İzmir	2.296	-	356	-	1.493	46	5,5
Şanlıurfa	459	-	1.609	-	2.120	18	17,4
Şırnak	792	74.864	4.632	79.496	378	25	4,8

Kaynak: TÜİK, 2021 * TEPGE hesaplamaları

Ek Tablo 10. Türkiye tüketici bal fiyatları (TL/kg)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ortalama
2010	20,95	20,94	20,99	21,00	21,08	20,70	20,92	20,84	20,70	20,79	21,13	21,52	20,96
2011	21,91	22,73	22,86	22,11	21,94	21,91	21,65	21,78	22,02	21,73	22,13	22,23	22,08
2012	23,18	23,96	24,03	24,35	26,29	26,49	26,46	26,59	26,59	26,64	26,66	26,61	25,65
2013	27,36	27,70	27,53	26,93	27,35	27,50	27,35	27,50	27,60	27,70	27,87	28,42	27,57
2014	29,12	29,30	29,71	29,97	29,70	29,65	29,75	29,93	30,12	31,08	32,62	33,02	30,33
2015	33,12	33,22	33,51	33,75	33,69	33,39	33,70	33,61	34,13	34,40	34,51	34,72	33,81
2016	35,11	35,97	36,94	36,61	36,98	36,67	37,08	36,99	36,64	36,54	36,41	36,55	36,54
2017	36,06	35,77	36,05	36,20	36,16	35,93	36,60	36,54	36,98	37,99	39,82	39,64	36,98
2018	37,69	37,98	37,64	38,17	37,83	37,84	38,37	37,94	37,94	41,46	42,64	43,00	39,04
2019	36,08	35,96	36,26	36,26	36,37	36,68	36,65	36,60	36,54	37,32	37,90	38,49	36,76
2020	38,03	38,50	39,02	39,41	39,65	39,25	40,20	40,78	44,06	45,45	46,87	47,71	41,58

Kaynak: TÜİK, 2021

Ek Tablo 11. Türkiye üretici bal fiyatları (TL/kg)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ortalama
2010	15,96	15,81	15,67	15,93	15,61	15,45	15,41	15,41	15,98	16,19	16,19	16,27	15,82
2011	18,07	18,00	17,68	17,68	17,84	17,91	17,98	18,48	18,70	18,89	19,17	18,96	18,28
2012	19,35	19,28	19,66	19,67	19,80	19,85	19,88	20,22	20,66	21,10	21,13	21,10	20,14
2013	19,50	19,57	19,52	19,52	19,40	19,04	19,03	19,31	19,53	19,73	19,65	19,80	19,47
2014	20,71	20,84	20,85	21,01	20,99	21,07	21,24	21,63	22,06	22,34	22,64	22,67	21,50
2015	22,59	22,67	22,80	22,93	22,95	23,12	23,26	23,48	23,76	24,06	24,12	24,24	23,33
2016	25,26	25,18	25,14	25,23	25,13	25,30	25,89	26,22	25,89	26,39	26,48	26,62	25,73
2017	26,92	27,03	26,88	27,07	27,38	27,49	28,30	29,03	29,38	30,36	30,56	30,77	28,43
2018	30,83	30,78	31,02	31,13	31,27	31,26	31,13	31,69	32,84	34,44	35,14	35,15	32,22
2019	36,28	36,35	36,36	36,40	36,47	36,88	37,18	37,69	38,69	39,48	39,60	39,02	37,53
2020	39,25	39,67	39,98	40,01	40,68	40,88	41,23	42,31	43,22	44,84	45,60	46,45	42,01

Kaynak: TÜİK, 2021

Ek Tablo 12. 2020 yılı İBBS-1'e göre Türkiye'de arıcılık durumu

Düzeyl Adı	Arıcılık yapan işletme sayısı (adet)	Yeni kovan sayısı (adet)	Eski kovan (adet)	Toplam kovan (adet)	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)	Verim* (kg)
Akdeniz-TR6	10.477	1.321.226	9.269	1.330.495	19.973	902	15,0
Batı Anadolu-TR5	3.074	232.929	4.641	237.570	1.620	88	6,8
Batı Karadeniz-TR8	10.955	447.121	12.359	459.480	4.202	163	9,1
Batı Marmara-TR2	5.689	409.738	23.259	432.997	6.578	172	15,2
Doğu Karadeniz-TR9	11.479	1.127.852	7.507	1.135.359	23.377	472	20,6
Doğu Marmara-TR4	5.248	366.881	6.602	373.483	3.283	133	8,8
Ege-TR3	12.354	1.697.382	8.188	1.705.570	13.996	642	8,2
Güneydoğu Anadolu-TRC	5.167	647.547	73.495	721.042	7.890	144	10,9
Kuzeydoğu Anadolu-TRA	4.979	470.797	5.233	476.030	6.983	151	14,7
Orta Anadolu-TR7	5.588	416.747	3.693	420.440	7.029	426	16,7
Ortadoğu Anadolu-TRB	6.288	747.220	67.536	814.756	8.372	454	10,3
İstanbul-TR1	1.564	71.493	370	71.863	772	18	10,7

Kaynak: TÜİK, 2021

Ek Tablo 13. Türkiye yıllara göre petek bal ihracatı (ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Almanya	491,2	327,8	431,1	620,9	910,4
ABD	81,6	205,8	314,5	425,3	550,6
Suudi Arabistan	207,3	214,6	214,6	312,1	280,9
İspanya	19,0	47,8	86,6	26,6	57,0
Belçika	0,0	86,4	43,2	101,2	48,1
Kanada	0,0	7,2	15,1	19,0	41,1
Umman	2,0	0,0	9,4	36,7	32,6
Kuveyt	1,7	11,8	28,7	42,9	27,9
BAE	20,8	22,0	7,5	44,2	25,9
Avusturya	15,8	0,0	0,0	5,4	19,8
Katar	0,9	9,9	8,1	11,0	16,5
Japonya	0,0	0,0	0,0	2,3	14,6
Avustralya	0,0	0,0	2,7	1,9	12,1
Endonezya	0,0	0,0	0,0	0,0	11,6
Libya	0,0	0,0	0,0	0,6	9,1
Yemen	0,0	0,0	0,0	0,0	8,3
Bangladeş	0,0	0,0	0,0	0,0	7,9
Ürdün	0,0	6,4	6,6	6,9	6,5
Birleşik Krallık	0,0	1,2	0,9	0,9	6,1
Macaristan	0,0	0,0	0,0	0,0	5,5
Azerbaycan	0,0	0,0	1,3	4,6	5,5
Hong Kong	0,0	7,0	0,0	2,5	2,6
Singapur	0,0	0,0	0,0	0,0	2,5
Bulgaristan	0,0	0,0	0,0	0,0	2,4
Bahreyn	0,6	0,0	0,2	0,5	2,2
Hollanda	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8
Filipinler	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6
Diğer	8,7	4,9	50,1	31,4	3,9
Genel Toplam	849,5	952,8	1.220,5	1.696,8	2.114,9

Kaynak: TÜİK, 2021

Ek Tablo 14. Türkiye yıllara göre süzme bal ihracatı (ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Almanya	831	1.871	2.114	1.584	1.477
ABD	1.250	2.680	1.584	346	507
Suudi Arabistan	73	55	120	265	277
Fransa	198	122	42	140	198
Avusturya	-	124	142	224	151
Kuveyt	1	10	57	154	115
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	101	90	165	122	109
Katar	2	39	46	48	105
İspanya	20	60	293	116	104
Umman	4	2	123	91	80
İsrail	120	120	60	1	80
Hollanda	19	17	17	70	78
Belçika	20	42	17	50	59
Slovenya	-	20	-	65	56
Kosova	-	17	28	47	53
Hong Kong	-	1	1	5	49
Çin	34	32	7	103	42
Polonya	-	43	9	-	36
Avustralya	-	5	3	-	36
Kanada	32	48	101	9	33
Ürdün	1	1	3	22	30
Somali	-	0	2	5	27
Azerbaycan	5	10	16	27	26
Birleşik Krallık	-	-	2	4	26
Bulgaristan	-	-	-	135	22
Bahreyn	-	1	5	2	20
Singapur	2	2	5	4	20
Diğer	61	83	229	208	81
Genel Toplam	2.773	5.495	5.193	3.846	3.896

Kaynak: TÜİK, 2021

Kaynaklar

FAO, 2020. Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO <http://www.fao.org/faostat/en/#data>, Eriřim: 01.03.2021

TOB, 2016. Arı Yetiştiriciliği. Tarım ve Orman Bakanlığı, TOB [http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Belgeler/Hayvancılık/KuukEvcilYetiřtiricilięi/Arıcılık/Arı Yetiştiriciliği.docx](http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Belgeler/Hayvancılık/KuukEvcilYetiřtiricilięi/Arıcılık/Arı%20Yetiştiriciliği.docx),

TEPGE, 2020. Arıcılık Tarım rnleri Piyasaları Raporu 2020-2. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, TEPGE <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/>

TKDK, 2016. Arıcılık Sektör Toplantısı Sonuç Raporu 2016. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/Yayın/Rapor/Arıcılıkv2.pdf>,

TÜİK, 2021. Türkiye İstatistik Kurumu, TÜİK <http://www.TÜİK.gov.tr>, Eriřim: 01.03.2021.

TRADE MAP, 2021. Trade statistics for international business developmen, [https:// https://www.trademap.org](https://www.trademap.org), Eriřim: 01.03.2021.

TEPGE YAYIN NO: 330
ISBN: 978-605-7599-63-6

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

MART/2021

İletişim:
Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı, 06800,
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833
Faks: 0312 287 5854

Bu rapor TEPGE'nin izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz. Raporun bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazara aittir.